

ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА»

МОСКАЛЕНКО ОЛЕКСАНДРА МИКОЛАЇВНА

УДК 330.341.1

ІНСТИТУЦІОНАЛЬНІ ЧИННИКИ ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ЕКОНОМІКИ

Спеціальність 08.00.01 – Економічна теорія та історія економічної думки

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі політичної економії обліково-економічних факультетів ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана» Міністерства освіти і науки України, м. Київ.

Науковий керівник:

доктор економічних наук, професор

Зайцев Юрій Кузьмич,

ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»,
професор кафедри політичної економії
обліково-економічних факультетів

Офіційні опоненти:

доктор економічних наук, професор

Поручник Анатолій Михайлович,

ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»,
завідувач кафедри міжнародної економіки

кандидат економічних наук, доцент

Штундер Ірина Олександрівна,

Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова,
доцент кафедри економічної теорії

Захист відбудеться «_19_» жовтня 2009 року о 16⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.006.01 в ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана» за адресою: 03680, м. Київ, просп. Перемоги, 54/1, ауд. 317.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана» за адресою: 03113, м. Київ, вул. Дегтярівська, 49-г, ауд. 601.

Автореферат розісланий «_16_» вересня 2009 р.

Вчений секретар

спеціалізованої вченої ради,

доктор економічних наук, професор

А.Е. Фукс

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Сучасний етап соціально-економічного розвитку країн світу ініціював пошук шляхів сталого економічного розвитку в умовах невизначеності вирішення глобальних проблем. Тому актуальним завданням сучасного суспільства є розроблення і впровадження нової моделі економічного розвитку, яка забезпечувала б поступальне економічне зростання з високою економічною ефективністю у відповідності до вимог гуманізації, соціалізації, екологічності та економії природних ресурсів. Такою моделлю є інноваційна економіка як форма функціонування економіки постіндустріального типу. Визначення основних статичних і динамічних умов, чинників соціально-економічного та інституціонального характеру, що здійснюють вплив на інституціональне середовище інноваційного розвитку, а також ефективних інститутів, що є основою формування інноваційних економік посттрансформаційних країн і виконують функції підтримки інновацій у межах соціально-економічних процесів, залишається невирішеним науковим завданням, яке лягло в основу даного наукового дослідження.

Посилення актуальності питання формування інноваційної економіки в Україні доповнюється циклічністю розвитку світової економіки, що проявляється в дестабілізуючому впливові світових фінансових криз на економічний розвиток країн світу й погіршенні умов міжнародної конкуренції в економічній, політичній і соціальній сферах. Особливо глобальним викликом підвладні економічні системи індустріального типу, що відкидає їх на периферію світового економічного розвитку. Власне інноваційний шлях розвитку національних економік є єдиним ефективним способом розвитку країн в світовій економіці на сучасному етапі.

Активним науковим обґрунтуванням моделі інноваційної економіки займаються переважно зарубіжні вчені. Базові концептуальні положення теорії інновацій, розвитку інноваційних процесів, інституціональних основ діяльності інноваційних систем окремих країн сформовані такими вченими, як Д. Белл, Дж. Гелбрейт, П. Друкер, В. Іноземцев, М. Кастельс, Д. Кларк, М. Кондратьєв, Г. Менш, Р. Нельсон, Д. Норт, А. Тоффлер, С. Уінтер, Й. Шумпетер та ін. Філософсько-психологічними проблемами інноваційної економіки займаються дослідники Б.Санто та Ф. Фукуяма. Окремі соціально-економічні та інституціональні позиції у виробленні інноваційної економічної політики держав розвинули російські вчені А.М.Олейник, О.С.Сухарев, А.Є.Шастітко, С.Ю. Глазьев, Д.С. Львов, Ю.В. Яковець.

Теоретичними і практичними аспектами аналізу моделі інноваційної економіки, проблемами і передумовами становлення національної інноваційної системи займаються такі вітчизняні вчені, як Л.Л. Антонюк, С.І. Архіреєв, О.О. Беляєв, О.І. Волков, А.С. Гальчинський, В.М. Геєць, А.А. Гриценко, О.Д. Данілов, Я.А. Жаліло, Ю.К. Зайцев, Е.М. Лібанова, П.П.

Мазурок, І.Й. Малий, В.Є.Новицький, Б.М. Одягайло, В.В. Онікієнко, І.А. Павленко, А.М. Поручник, В.С. Савчук, Л.І. Федулова, А.І. Сухоруков, А.А. Чухно, В.Д. Якубенко та ін. Загалом питання, які ставляться українськими науковцями, стосуються аспектів управління інноваціями, інноваційного розвитку економіки України, розробки інноваційної стратегії українських реформ.

Водночас, вітчизняна економічна наука сьогодні не виробила комплексних рекомендацій побудови інноваційної економіки в країні. Використаний у дослідженні цілісний підхід до формування інноваційної економіки дозволить виділити основні системоутворюючі інституціональні чинники інноваційного розвитку, що стимулюють виникнення синергетичного ефекту інституціональної структури. Саме це зумовило вибір теми дисертаційного дослідження, постановку мети, завдань, а також логіку подання матеріалу.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційну роботу виконано відповідно до плану науково-дослідних робіт кафедри політичної економії обліково-економічних факультетів ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана», а саме теми «Сучасне постіндустріальне суспільство і шляхи його формування в Україні» (державний реєстраційний номер 0107V001332). Особистий внесок здобувача в розробку цієї теми полягає в дослідженні інституціональних чинників формування інноваційної економіки в Україні (розділ 3 «Формування інноваційного типу економіки в Україні як стратегічна потреба її посттрансформаційного розвитку»).

Окремі положення дисертаційного дослідження використані при виконанні науково-дослідної теми кафедри міжнародної економіки Криворізького економічного інституту ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана» за темою «Перспективи розвитку міжнародної економічної діяльності підприємств гірничо-металургійного комплексу Криворізького регіону» на період 2004 – 2009 рр. (затверджена на засіданні Вченої ради інституту 10 червня 2004 року, протокол №10). Автором розроблено підрозділ «Першорядні завдання інститутів влади по формуванню інноваційної політики в країні».

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є теоретичне обґрунтування інституціональних чинників та основних системоутворюючих умов формування інноваційної економіки і визначення на цій основі стратегічних цілей, інструментів і напрямів ведення ефективної інноваційної економічної політики.

Для досягнення мети в дисертації поставлено такі завдання:

- дослідити теоретичні і практичні підходи до становлення інноваційної економіки та обґрунтувати доцільність переходу країн до інноваційної моделі розвитку в умовах світової економічної глобалізації;

- ідентифікувати принципи, умови та інституціональні чинники інноваційного розвитку в посттрансформаційних економіках;
- визначити роль інституціональної структури та інституціонального середовища як умов стимулювання інноваційного розвитку економіки;
- уточнити визначення «інноваційна економіка» та вид моделі економічного зростання неоекономічних систем;
- розглянути досвід становлення та розвитку інноваційних економік у країнах світу та визначити напрямки його застосування в Україні;
- визначити основні першорядні завдання, національні інтереси, стратегічні цілі та інструменти інноваційної політики в Україні та розробити пропозиції щодо шляхів формування інноваційної економіки на основі інституціонального підходу.

Об'єктом дослідження є процес становлення та розвитку інноваційної економіки як форми функціонування економіки постіндустріального типу.

Предметом дослідження є інституціональні чинники формування інноваційної економіки та механізм її функціонування.

Методи дослідження. Для вирішення основних завдань дисертації використані наступні методи: загальнонаукові методи пізнання, що сприяло забезпеченню достовірності одержаних результатів, досягненню логічної завершеності та комплексності наукового дослідження, а саме аналіз і синтез, індукція та дедукція, які дозволили визначити теоретичні засади теорії інноваційної економіки, умови і чинники її формування (п.1.1. і 1.2); наукової абстракції, єдності історичного і логічного, узагальнення – визначено інституціональні форми як елементи інституціональної структури інноваційного розвитку, надано визначення поняттю «інноваційна економіка» (п.2.1); спеціальні методи, характерні для економічних наук, а саме: економіко-статистичний та порівняльного аналізу, що дозволили оцінити місце України серед розвинених країн в інноваційному розвитку та ступінь дисфункціональності її інститутів інноваційної ініціативи і виділити першорядні завдання, стратегічні цілі та інструменти інноваційної політики в країні (розділ 3).

Інформаційною базою дослідження є нормативно-правова база в інноваційній сфері, офіційні статистичні дані Державного комітету статистики України, державних профільних міністерств, відомств та науково-дослідних інститутів, статистика Всесвітнього економічного форуму та іноземних країн, монографії та наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених, результати міжнародних науково-практичних конференцій, а також достовірні електронні ресурси мережі Інтернет.

Наукова новизна одержаних результатів, що виносяться на захист, полягає в наступному:

вперше:

- теоретично обґрунтовано специфічні особливості процесу формування інноваційної економіки України, які полягають у наявності двох стадій, а саме: стадії зародження інноваційної економіки як сектора національної економіки, з формуванням інституціональних основ та інституціонального середовища; та стадії зрілості, на якій інноваційна економіка виступає як економічна система з новим технологічним базисом та зрілою інституціональною структурою. Умовою формування такої економічної системи є дифузія досвіду, принципів інноваційного підприємництва із інноваційного сектора в інші сектори з отриманням синергетичного ефекту інноваційної системи;

- структуровано та субординовано систему інституціональних чинників формування інноваційної економіки в межах систем: регулятивної системи, що представлена економічною владою й інноваційною політикою; мотиваційної системи, яка формується соціальними інститутами, власне громадянським суспільством, соціальним капіталом, середнім класом, що продукують принципи і мотиви інноваційної діяльності та партнерські відносини між державою та економічними суб'єктами; інформаційної системи, яка забезпечує функціональність сучасної ринкової системи на інноваційних принципах.

удосконалено:

- визначення поняття «інноваційна економіка», яке базується на інтелектуальній складовій інноваційного суспільства, мотивацій його розвитку і включення в суспільно-економічний процес. Визначено, що інноваційна економіка є формою існування економічної системи постіндустріального типу, в основі якої лежить базовий ресурс – знання, який забезпечує економічне зростання країни й надбання нею конкурентної національної технологічної переваги на світовому ринку; характеризується підвищеною інтелектуальною активністю суспільства, державною підтримкою науки й підприємницького інноваційного сектору; налагоджена національна інноваційна програма, яка значно підвищує використання інноваційного потенціалу суспільства;

- підходи до системного використання міжнародного досвіду в розробленні ефективної інноваційної політики, вдосконалення інституціональної структури та нормативно-правового забезпечення формування економічних систем інноваційного типу. Доведено, що інноваційна політика має ґрунтуватися на комбінації системи мотивацій і стимулів, підтримці взаємозв'язку науки, освіти та бізнесу за посередництвом держави через партнерські відносини. У правовому інституціональному напрямі пропонується створення законодавчої бази (зокрема прийняття

Інноваційного кодексу України, Закону України «Про співпрацю науки, освіти і бізнесу»), яка може забезпечити правове поле функціонування інститутів інноваційного розвитку та формування зрілого інституціонального середовища;

- механізм імплементації інститутів розвинених країн у національні специфічні умови.

Показано, що країна при формуванні інноваційної економіки повинна впроваджувати модель інституціональних модифікацій із монетарним забезпеченням з плаваючою ефективністю інститутів в умовах вимушеного звуження монетарного діапазону, шляхом використання механізму резервних фондів, антикризового кредитування інститутів, додаткової грошової емісії. При формуванні інноваційної економіки має використовуватись експансіоністська монетарна політика, що породжуватиме монетарні стимули до інноваційної діяльності.

одержало подальший розвиток:

- дослідження інноваційної політики, її складових в аспекті вироблення дієвих інструментів на шляху подолання макроекономічної дисфункціональності економічної системи та надбання нею адаптивних якостей до викликів глобалізації світової економіки. Визначено, що ефективна інноваційна політика має інтегрувати в собі фіскальну, монетарну, промислову, зовнішньоекономічну, соціальну та регіональну політики;

- концепція функціонального впливу культури на формування та реалізацію економічної політики. Водночас, поглиблено сутність та роль використання принципу відповідальності з боку суб'єктів економічної діяльності в процесі реалізації стратегічних цілей інноваційного розвитку. Обґрунтовано, що довіра до влади соціальних інститутів, таких, як громадянське суспільство, середній клас, малий та середній бізнес, виникає на базі відповідальності держави, яка має виконувати функцію гаранта конкурентоспроможності національної економіки на основі інновацій;

- інституціональний підхід до вибору моделі економічного зростання інноваційної економіки. Обґрунтовано його пріоритетність на основі таких переваг, як відповідність інтенсивному економічному зростанню в Україні, врахування діяльності інститутів, аналіз інноваційно-інвестиційних пасток та фази піднесення економічного циклу з позиції подолання дисфункції інститутів на базі інновацій. Доведено обмеженість використання факторних неокласичних моделей економічного зростання, наприклад, моделі Р. Солоу, для пояснення процесів економічного зростання в посттрансформаційних економіках.

Практичне значення одержаних результатів. Основні висновки та рекомендації дисертаційного дослідження мають теоретичну і практичну цінність, можуть скласти методологічну основу формування інноваційної економіки в посттрансформаційних країнах і бути

використані у науково-дослідній роботі й державному управлінні як основи для подальшого дослідження і розвитку інноваційного типу економіки.

Зокрема, окремі висновки та рекомендації дисертаційного дослідження щодо аналізу інститутів соціального та державно-приватного партнерства, соціальної відповідальності бізнесу, інноваційного підприємництва використані Виконавчим комітетом Центрально-Міської районної у місті ради (довідка №15 від 10.04.2009 р.) у м. Кривому Розі при реалізації «Програми підтримки підприємництва в місті на 2009-2010 роки», ухваленої рішенням № 2916 від 24.12.2008 р. Криворізької міської ради в Дніпропетровській області. Також окремі результати дисертації використані ВАТ «Криворізький завод гірничого машинобудування» при розробці концепції стратегічного розвитку підприємства на інноваційних засадах (довідка № 01-1/53 від 19.03.2009 р.).

Основні положення дисертації використанні в Науково-дослідному інституті економічного розвитку ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана» при виконанні теми №883 «Принципи та механізми партнерства держави і приватного капіталу у формуванні інноваційної моделі економічного розвитку України». Автором при виконанні цієї роботи досліджено інституціональні чинники формування інноваційної економіки в Україні та у світі (довідка №13/14-3 від 09.04.2009 р.).

Також результати дослідження були взяті до уваги, а окремі положення використані при виконанні НДР №4 від 27.02.2007 р. (№ДР 0107U002498) Державним науково-дослідним інститутом інформатизації та моделювання економіки за замовленням Міністерства економіки України на тему: «Моделювання сценаріїв розвитку економіки України згідно проекту Програми Кабінету Міністрів щодо визначення прогностичних обсягів інвестиційних ресурсів та підвищення конкурентоспроможності» (довідка №01/020-а від 20.02.2009 р.).

Окремі положення дисертації впроваджено в навчальний процес при викладанні дисциплін «Політична економія», «Трансформаційна економіка та економічна політика держави», «Економічна теорія», «Макроекономіка», «Міжнародна економіка» та «Міжнародна економічна діяльність України» в Криворізькому економічному інституті ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана» (довідка № 01-126 від 25.02.2009 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійною науковою працею, де подано погляд автора на формування інноваційної економіки як форми функціонування економічної системи постіндустріального типу. Науково обґрунтовані положення, висновки та рекомендації, що виносяться на захист, отримані автором особисто.

Апробація результатів дисертації. Теоретичні положення та практичні результати дисертаційної роботи доповідались та обговорювались на 9 науково-практичних конференціях

міжнародного і всеукраїнського рівня, серед них: ІХ Всеукраїнська науково-практична конференція студентів і молодих учених «Наукові концепції та практика реалізації стратегій інноваційного розвитку України та її регіонів» (м. Донецьк, 22 березня 2007 р.), Міжнародна науково-практична конференція студентів та аспірантів «Глобальна економіка як сучасний етап співробітництва країн» (м. Чернівці, 26-27 квітня 2007р.), ХІІІ Міжнародна науково-практична конференція «Проблеми і перспективи функціонування інноваційної системи держави в умовах глобалізації» (м. Луцьк, 27-28 вересня 2007 р.), Міжнародний науково-практичний семінар «Україна – Чехія – ЄС: сучасний стан та перспективи» (м. Херсон - м. Прага, 10-16 жовтня, 2007 р.), Міжнародна науково-практична конференція «Інвестиційні пріоритети епохи глобалізації: вплив на національну економіку та окремий бізнес» (м. Дніпропетровськ, 14-15 лютого 2008 р.), Міжнародна конференція молодих учених і студентів «Інноваційні процеси економічного і соціально-культурного розвитку: вітчизняний та зарубіжний досвід» (м. Тернопіль, 27-28 березня 2008 р.), Міжнародна науково-практична конференція «Інститут вищої освіти та його вплив на регіональний розвиток України: соціокультурні, економічні та правові аспекти» (м. Ірпінь, 26-27 травня 2008 р.), Всеукраїнська науково-практична конференція «Економічна політика України в умовах євроінтеграції» (м. Кривий Ріг, 18-19 вересня 2008 р.), ХVІІІ Міжнародна науково-практична конференція «Функціонування єврорегіонів в умовах трансформаційної економіки» (м. Чернівці, 7-8 травня 2009 р.).

Публікації. За результатами дисертаційного дослідження опубліковано 16 наукових праць загальним обсягом 4,7 друк. арк., з них 4,56 друк. арк. належить особисто автору. Серед них 7 статей – у наукових фахових виданнях, 9 тез доповідей – у збірниках праць за матеріалами конференцій.

Структура та обсяг дисертаційної роботи. Дисертація складається із вступу, трьох розділів, висновків, додатків і списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи становить 195 сторінок друкованого тексту. У дисертації представлено 15 таблиць на 7 сторінках і 21 рисунок на 9 сторінках. Дисертація містить 10 додатків на 18 сторінках. Список використаних джерел налічує 220 найменувань на 26 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження, визначено мету і основні завдання, виділено об'єкт, предмет та методи дослідження, обґрунтовано наукову новизну одержаних результатів та їх практичне значення.

У розділі 1 «Інноваційна економіка як умова сучасного економічного розвитку» розглядаються теоретико-методологічні основи теорії інноваційного розвитку, проводиться порівняння моделей «нової економіки», обґрунтовуються необхідні та достатні умови, основні принципи та чинники формування інноваційної економіки.

Сучасний етап існування країн світу пов'язаний із пошуком нової моделі економічного розвитку національних економік у системі посилення процесів дестабілізації світової економіки. Забезпечити міцність посттрансформаційних економік та їх інтеграцію у світову економіку на рівних конкурентних засадах дозволить формування інноваційних економік у країнах. Усвідомлення того, що індустріальна економіка вичерпала свій потенціал розвитку, має лягти в основу економічної політики посттрансформаційних країн.

Ефективна інноваційна політика має ґрунтуватися на комплексних наукових дослідженнях інноваційного розвитку. Теорію інновацій розвинули сучасні економічні школи, а саме неокласика, інституціонально-еволюційні та соціально-психологічні течії. Кожна із наукових концепцій збагатила теорію інновацій методологічними принципами, науковими постулатами і рекомендаціями, що створило передумови для практичного використання досягнень цих концепцій у їх єдності і поелементно в процесі формування інноваційних економік країн світу.

У процесі дослідження автором обґрунтовано доцільність використання інституціоналізму як теоретичного базису для формування інноваційної економіки, яка за структурою є інституціональною. Інституціоналістська методологія звертає увагу на ряд суспільних відносин, які довгий час знаходились поза економікою і вважалися полем діяльності соціології, психології, юридичних і політичних наук тощо. Використання економічного імперіалізму як міждисциплінарного підходу є відповіддю економічної науки, зокрема інституціоналізму на зростання різноманітності і складності економічної системи, на обмеженість статичного інструментарію неокласики у вирішенні важливих питань трансформації економіки та суспільства у постіндустріальну стадію.

Інноваційній економіці як формі функціонування економіки постіндустріального типу має відповідати модель суспільства. При аналізі соціально-психологічних теорій, детально, теорій футурологічних суспільств, нами встановлено, що поняття «суспільства майбутнього» такого, як «постіндустріальне суспільство», «інформаційне суспільство» тощо, може бути використано лише стосовно опису технологічного й господарського базису сучасних суспільств, але при цьому воно не визначає їх соціальної і політичної організації. Постіндустріальне суспільство залишається абстрактною конструкцією, і на базі постіндустріальної економіки може виникнути цілий ряд суспільств. Найбільш відповідною моделлю суспільства постіндустріального типу є модель інноваційного суспільства, що характеризує його як високоінтелектуальне, інноваційно активне,

здатне до саморозвитку та вдосконалення. Автор розглядає теорію інноваційного суспільства як окрему теорію інституціонально-еволюційного напрямку.

Інноваційна економіка є економікою, що заснована на сучасних знаннях, високотехнологічному устрої виробництва, інтенсивному економічному зростанні, перевазі інтелектуального характеру праці над індустріальним тощо. Порівняльний аналіз моделей неоекономіки, а саме «нової економіки», «інноваційної економіки», «інформаційної економіки», «економіки знань» дозволив виділити деякі відмінності. Встановлено, що більшість дослідників ототожнює «нову» та інноваційну економіку. «Економіка знань» є структурною компонентою інноваційної економіки. Аналіз інформаційної та інноваційної економік, їх базових ресурсів – інформації та знань – призводить до пропозиції їх логічного об'єднання в інформаційно-інноваційну економіку.

Отже, аналіз чинників інноваційного розвитку, проведений у розрізі внутрішніх і зовнішніх, економічних, інституціональних, соціальних та культурних чинників, що функціонують у системі формальних і неформальних правил, дозволив виділити передумови формування інноваційної економіки як умови функціонування економіки постіндустріального типу.

У розділі 2 «Становлення інноваційної економіки в умовах системної трансформації суспільства» досліджується формування інституціонального середовища інноваційної економіки в умовах посттрансформаційного стану суспільства та розглядається інноваційна політика в розвинених країнах як джерело міжнародного досвіду.

Для формування інноваційної економіки важливе значення має підтримуюче інституціональне середовище, яке може стати ядром інноваційної системи. Власне інституціональне середовище підтримує, стимулює і регулює інноваційні процеси. Існують інститути, які надають інформацію і знижують невизначеність, інститути, які регулюють співробітництво і конфлікти, та інститути, які стимулюють процес. Але інститути не тільки підтримують інноваційну діяльність, вони також можуть обмежувати її розвиток, так звані антиінноваційні функції інститутів, що характерно для посттрансформаційних економік гіпертрофованого ринкового характеру. Для того щоб інноваційна система працювала ефективно, важливо вилучити інститути, які перешкоджають інноваціям, і заснувати ті, які підтримують інновації. Системна трансформація суспільства є паралельним процесом, який супроводжує трансформацію економічної системи.

Основні соціально-економічні, інституціональні та культурні чинники формування інноваційної економіки розглядаються через призму інститутів інноваційного розвитку, а саме: економічної влади й інноваційної економічної політики, громадянського суспільства, соціального

капіталу й середнього класу як інституту громадянського суспільства, інститути державно-приватного та соціального партнерства, соціальної відповідальності бізнесу; інститут освіти і науки, людський та інтелектуальний капітал. Ступінь функціональності цих соціально-економічних інститутів інноваційного розвитку і визначає ступінь ефективності їх впливу на процес формування інноваційної економіки в країні.

Не тільки макрорівень структуризації інноваційної економіки є основним. Проекція на мікрорівень (окремий соціальний колектив) й нанорівень (окремий індивід) є невід'ємною ланкою в моделюванні економіки інноваційного типу. Індивідуалістичний підхід щодо деструктування людського капіталу як сукупного показника дозволяє виділити його структурну одиницю, а саме носія новаторських здібностей, що формуються під дією факторів економічного, соціального, історичного та психологічного характеру, тобто інноваційного індивіда. Інноваційний індивід – інституціональна форма – це висококваліфікований фахівець з високим рівнем інтелектуальної активності, інноваційної ініціативи до малого та середнього підприємництва, новаторського підходу до управління інноваційно-інвестиційними процесами, який здатний гнучко адаптуватися до складних економічних ситуацій, володіє системою економічного передбачення та прогнозування.

Доведено, що інноваційні економіки країн світу розвинулися у сприятливих умовах під дією внутрішніх і зовнішніх чинників соціально-економічного, інституціонального і культурно-ідеологічного характеру. Основним зовнішнім чинником постіндустріалізації економічних систем розвинених країн стала глобалізація та інтернаціоналізація світової економіки. Глобалізація зменшила міжкраїновий розрив у технологіях, що змінило конфігурацію світової економіки і сутність економічної політики. До того ж, ступінь зрілості інституціональних структур окремих країн, формування нового технологічного базису, завершення процесів системної трансформації суспільства, посилення соціалізації національних економік, інтеграційні процеси в соціально-економічній сфері створили сприятливі умови та чинники переходу до постіндустріального етапу розвитку, формою та умовою якого стала інноваційна економіка.

Проведений аналіз інститутів інноваційної ініціативи розвинутих країн формує запитання визначення їх ефективності. Ідеальний стан економіки, типу стану Парето-ефективності, досягається за умови монетарного забезпечення кожного із існуючих соціальних і економічних інститутів. Тому при інституціональних модифікаціях в процесі формування інноваційної економіки потрібно забезпечувати роботу всіх інститутів, «нових» і «старих», в межах монетарного діапазону з плаваючою ефективністю, достатньою для запобігання виникнення девіантних моделей поведінки, дисфункцій. Отже, національному банку країни економічно доцільно в процесі регулювання інфляції обережно використовувати рестриктивну монетарну

політику, оскільки застосування монетарних обмежень може нівелювати очікувані результати інституціональних реформ, направлених на інноваційний розвиток.

Відповідно до «Лісабонської стратегії» Євросоюзу щодо мінімізації відставання в економічному розвитку ЄС від США експерти оцінюють країни ЄС за наступними критеріями: рівень розвитку інформаційного суспільства, інновації, дослідження та розробки, лібералізація ринку, Інтернет-галузі, фінансові послуги, середовище підприємництва, соціальні складові, стійкий розвиток економіки. Окремі експертні оцінки ЄС-27 у порівнянні із США та Східною Азією за Лісабонською методикою представлено в табл. 1.

Таблиця 1

**Лісабонський рейтинг країн-лідерів ЄС-27 у порівнянні з США, Східною Азією,
Україною за 2008 р.**

Економіка	Інтегральний індекс		Субіндекси							
			Інформаційне суспільство		Інновації та R&D		Лібералізація		Інтернет- галузі	
	Ранг	Бал	Ранг	Бал	Ранг	Бал	Ранг	Бал	Ранг	Бал
Швеція	1	5,71	1	6,07	2	5,60	3	5,64	4	6,18
Данія	2	5,64	3	5,71	3	5,30	4	5,81	2	6,26
Фінляндія	3	5,64	7	5,27	1	5,95	6	5,51	6	5,99
Нідерланди	4	5,44	2	5,76	5	4,86	1	5,70	7	5,91
Австрія	5	5,34	6	5,30	8	4,69	2	5,66	5	6,05
ЄС-27	-	4,73	-	4,53	-	4,18	-	4,90	-	5,32
США	-	5,44	-	5,73	-	6,07	-	5,23	-	5,92
Східна Азія	-	5,26	-	5,36	-	5,20	-	5,28	-	5,98
Україна	-	3,69	-	3,18	-	3,66	-	3,66	-	4,20

Джерело: The Lisbon Review 2008. Measuring Europe's Progress in Reform [Electronic resource] / Jennifer Blanke, Thierry Geiger/ World Economic Forum. – Geneva, Switzerland 2008. – P.8,11. – Mode of access: <http://www.weforum.org/pdf/gcr/lisbonreview/TheLisbonReview2008.pdf>. - Title from the screen.

У посттрансформаційних економіках системи оцінки ступеня інноваційності розвитку ще не створено. Однак, у 2008 р. вперше Лісабонський рейтинг проведено для країн, що не є членами ЄС-27 і економік Центральної Азії. Для України, яка входить в групу Non-EU європейських та центральноазіатських країн, визначено, що зазначені показники коливаються в діапазоні 2,64 – 4,20 балів за 7-ми бальною шкалою (див. табл. 1). Економічно показовим є факт, що Україна серед

16 країн у цій групі займає перше місце за показником «інновації, дослідження та розробки», випереджаючи Російську Федерацію, Хорватію та Казахстан.

У розділі 3 «Формування інноваційного типу економіки в Україні як стратегічна потреба її посттрансформаційного розвитку» результатом дослідження стало вироблення пропозицій щодо формування інноваційної економіки в Україні через ефективну інноваційну політику та подолання дисфункції інститутів соціально-економічного характеру.

Основні проблеми України в процесі розбудови інноваційної економіки аналізуватимуться нами в аспекті інституціонального економічного планування. Доведено, що інституціональна структура України містить макродисфункцію, тобто не забезпечує ефективну роботу інститутів. Інституціональну матрицю посттрансформаційної економіки України можна представити як сукупність «нових» і «старих» інститутів, що продукують формальні і неформальні правила мотивацій, стимулів і перепон економічного розвитку, що представлено на рис.1.

Інститути економіки та суспільства втратили свої функції або відбулося виродження їхньої якості. Формування інституціональної структури України має базуватись на врахуванні національних інтересів, потреб і розв'язку проблем з врахуванням формальних і неформальних обмежень. Причому коефіцієнт корисної дії нової інституціональної структури не може відповідати меншому рівню віддачі, ніж цього потребує модель інноваційної економіки.

$A^T =$	I_{11}	I_{12}	$I_{13} \dots$	I_{1n}	→ інститути інноваційної ініціативи, що формують формальні правила та підвищують якість інноваційної системи
	I_{21}	I_{22}	$I_{23} \dots$	I_{2n}	→ інститути, що створюють стимули та мотиви інноваційної діяльності
	I_{31}	I_{32}	$I_{33} \dots$	I_{3n}	→ інститути старого типу, що посилюють залежність від минулого та старих типів технологічних укладів
				
	I_{m1}	I_{m2}	$I_{m3} \dots$	I_{mn}	→ інститути, що містять неформальні правила та інституціональні обмеження, тобто знижують якість інноваційної системи та інноваційної політики

Рис.1. Інституціональна матриця посттрансформаційної економіки України на шляху інноваційного моделювання

В Україні не створено соціально-економічні інститути, які формують ефективне інституціональне середовище інноваційної економіки. Хід створення інститутів інноваційного розвитку не забезпечується монетарно, що, безумовно, не може конструктивно впливати на функціонування новостворених інститутів. При формуванні інноваційної економіки має використовуватись експансіоністська монетарна політика, що здатна забезпечити фінансування інститутів інноваційної ініціативи в межах нормативного монетарного діапазону. Під

«нормативним монетарним діапазоном» автор розуміє нормальний середній обсяг монетарного забезпечення інституту в даному суспільстві, що породжує функціональну віддачу інституту й не допускає його дисфункцію та створює стимули та мотиви інноваційної діяльності.

Визначено, що потребами інноваційного розвитку України є формування інноваційного суспільства, розвиток інноваційного потенціалу та інноваційної культури. Інноваційне суспільство є суспільством, що рухається інноваціями. Однак, створення інноваційного суспільства не можливе без впровадження інститутів інноваційного розвитку. Алгоритм переходу від системної трансформації суспільства України в суспільство інноваційне, постіндустріальне, можливий лише через ефективне впровадження інституту громадянського суспільства й середнього класу, створення суспільного капіталу й мотиваційної системи соціальної відповідальності. В умовах постіндустріальної стадії розвитку розвинених країн світу використовуються нові інструменти міжнародних взаємовідносин і відносин уряду із суспільством. Економічна політика має стати більш інструментальною, тобто такою, що передбачає використання нових досягнень економічної теорії у процесі переходу до інноваційної економіки: заходи, стимули, мотиви, врахування формальних і неформальних обмежень.

Концепція щодо ролі культури економічної політики має сприяти утвердженню принципу довіри до влади в суспільстві. Громадянське суспільство виникає там і тоді, де державна влада зацікавлена в інституціоналізації своєї функції забезпечення конкурентоспроможності національної економіки через соціалізацію економічного життя. Культура та відповідальність економічної політики має стати конституціоналізованою формою взаємин держави та суспільства в інноваційній економіці України.

Інноваційна політика повинна проявлятися як комплексна економічна політика, що включає в себе промислово-інноваційну політику, науково-технічну, фінансову, зовнішньоекономічну, регіональну, соціальну тощо, яка ґрунтується на принципах відповідальності економічної політики та соціальної відповідальності бізнесу й забезпечує реалізацію стратегічних цілей і пріоритетів розвитку національної економіки та формування інноваційного суспільства.

ВИСНОВКИ

У дисертації наведене теоретичне узагальнення і нове вирішення наукової задачі щодо умов та інституціональних чинників формування інноваційної економіки. Це дозволило отримати результати теоретичного, методологічного і практичного характеру, які зводяться до наступних висновків.

1. Виявлено, що інноваційна економіка є формою функціонування економіки постіндустріального типу. Інноваційна економіка виступає безальтернативною формою економічного розвитку посттрансформаційних країн. В основу визначення «інноваційна економіка» нами покладено інтелектуальну складову як визначальну до типу суспільства, що їй відповідає. Отже, інноваційна економіка є формою існування економічної системи постіндустріального типу, в основі якої лежить базовий ресурс – знання, який забезпечує економічне зростання країни й збереження конкурентної національної технологічної переваги на світовому ринку за рахунок розвитку наукомістких галузей виробництва та сфери послуг; характеризується підвищеною інтелектуальною активністю суспільства, державною підтримкою науки й підприємницького інноваційного сектору шляхом економічних та неекономічних стимулів; продуцентом інновацій є інноваційний індивід як носій знань, що практично використовуються на благо розвитку суспільства й підвищення рівня життя кожного індивіда в ньому; налагоджена національна інноваційна програма, яка забезпечує вивільнення інноваційного потенціалу суспільства.

2. Функціонування економічної системи постіндустріального типу обумовлено умовами та інституціональними чинниками, які є необхідними і достатніми в аспекті сталого розвитку країн. Класифікація умов інноваційного розвитку дозволяє виділити статичні та динамічні умови. В статичному аналізі важливе значення надається фундаментальним індикаторам економічного розвитку, геополітичним умовам, на які економічна система не чинить помітного впливу. Динамічними умовами інноваційного розвитку виступають кон'юнктурні індикатори, функціональна інституціональна структура, інституціональне середовище, наявність системи національних інноваційних пріоритетів, ступінь розвитку ринку інноваційної продукції, достатнє фінансово-ресурсне забезпечення економічної системи тощо. Чинники, що здійснюють вплив на формування інноваційної економіки поділяються на зовнішні та внутрішні, формальні й неформальні, соціальні, економічні, інституціональні та культурні. До зовнішніх чинників відносяться інтернаціоналізація і глобалізація світової економіки, глобальний інноваційний виклик, що формує вимоги до типу економічного розвитку, зовнішня інституціоналізація економічної системи, спосіб пристосування національної економіки до умов глобалізації.

3. Визначено, що інноваційна економіка як система отримує вхідні дані й характер підтримки від комплексу підсистем економіки та суспільства, що передбачає цілісний підхід до її формування. Отже, інститути реалізують свої функції в підсистемах суспільства та економіки. Інституціональна система сприяє формуванню інституціональних форм соціально-економічного характеру. Класифікацію інституціональних форм можна подати у вигляді функціональних систем. Ними є регулятивна система, мотиваційна система, інформаційна система. Ефективне

здійснення інноваційною системою своїх функцій залежить від вхідних даних факторної, інституціональної, відтворювальної підсистем економіки, а також від підтримки підсистем суспільства, що включає систему освіти, наукову систему, законодавчу систему й культурно-ідеологічну систему. Підсистеми економіки і суспільства формують інституціональне середовище, яке при виконанні державою конституціоналізованих функцій стає полем діяльності соціально-економічних інститутів у процесі формування нової економічної системи.

4. Досліджено механізм функціонування основних соціально-економічних, інституціональних та культурних чинників формування інноваційної економіки через призму інститутів інноваційного розвитку, а саме: економічної влади й інноваційної економічної політики (в межах регулятивної системи); соціальних інститутів (в межах мотиваційної системи), власне громадянського суспільства, середнього класу та зрілого соціального капіталу як інститутів громадянського суспільства, що формують принципи і мотиви інноваційної діяльності та партнерські відносини між державою та суб'єктами (державно-приватне партнерство, соціальне партнерство, соціальна відповідальність бізнесу); інституту освіти і науки (в межах інформаційної системи), що постачає на ринок інноваційні ідеї і кадри. Всі підсистеми економіки і суспільства сприяють формуванню людського та інтелектуального капіталу, що виступає основним інститутом інноваційної економіки й інноваційного суспільства. Тому одним із основних завдань функціональних систем економіки та суспільства є відмова від стагнаційних інвестицій у людський капітал для забезпечення його ефективної відтворюваності та накопичення на якісно новій основі.

5. Інституціональна структура України містить макродисфункцію, тобто не забезпечує ефективну роботу соціально-економічних інститутів. Хід створення інститутів інноваційної ініціативи не забезпечується монетарно, що, безумовно, не може конструктивно впливати на їх функціонування. Як результат – нові інститути не функціонують. Україна повинна впровадити модель ефективного інституціонального розширення при інституціональних модифікаціях із монетарним забезпеченням з плаваючою ефективністю. Плаваюча ефективність інститутів, наприклад інституту науки, має забезпечуватись у часи вимушеного звуження монетарного діапазону шляхом використання коштів спеціальних резервів або міжнародних кредитних ресурсів. Використання механізму резервних фондів чи антикризового кредитування інститутів у частині вартісного обсягу має відповідати ліміту неінфляційного приросту грошової маси. При формуванні інноваційної економіки має використовуватись експансіоністська монетарна політика, що здатна забезпечити фінансування інститутів інноваційної ініціативи в межах нормативного монетарного діапазону.

6. В Україні не створені соціальні інститути, які формують інституціональне середовище інноваційної економіки. Їх становлення можливе лише в середовищі високої довіри економічно-активного населення до влади. Довіра до влади виникає на базі культури і відповідальності економічної політики. Держава має забезпечувати умови, мотиви та стимули інноваційної діяльності в національній економіці. Так, соціальне інституціональне середовище, що представлено слабозвинутими функціональними мотиваційною та інформаційною системами, що користуються недостатнім попитом з боку суб'єктної підсистеми економіки, не сприяє конструктивному та налагодженому діалогу держави і суспільства у розбудові інноваційної економіки. На сьогодні факторна, інституціональна, відтворювальна, суб'єктна, законодавча, науково-освітня підсистеми знаходяться у стані глибокої системної кризи й дисфункціональності. Тому налагодження взаємодії і функціональності підсистем економіки і суспільства є першорядним завданням економічної влади країни у формуванні інноваційної економіки.

7. В інституціональному плані перед державою також постає завдання розробки ефективної інноваційної політики, яка має інтегрувати в собі бюджетно-податкову, монетарну, промислово-інноваційну, зовнішньоекономічну, соціальну та регіональну політики. Власне інноваційна політика на основі дуалістичного підходу до розбудови інноваційної економіки має виділити системоутворюючий інноваційний сектор, який є специфічним по відношенню до інших секторів. Специфічність сектора полягає у високому інноваційному потенціалі та накопиченому досвіді. Дослідження основних високотехнологічних секторів економіки дозволило отримати висновок, що таким сектором є ВПК України. Цей сектор розглядається нами як інноваційний сектор, що може забезпечити поширення основних принципів та досвіду в інші сектори економіки й сприяти входженню України на цивілізований ринок інновацій. Альтернативою ВПК виступають машинобудівний та фармацевтичний сектори.

8. У правовому інституціональному напрямі в Україні необхідним є створення законодавчої бази, яка може забезпечити правове поле функціонування інститутів інноваційного розвитку, формування зрілого інституціонального середовища, взаємозв'язок регулятивної і суб'єктної підсистем економіки, ефективність мотиваційної та інформаційної функціональних систем. Законодавство має регламентувати конституціоналізовану функцію економічної влади щодо забезпечення конкурентоспроможності вітчизняної економіки в складних умовах глобального інноваційного виклику. Також законодавча система повинна інституціонально сприяти поінформованості економічних агентів щодо ведення інноваційного підприємництва, реалізації мотиваційних схем стимулювання інноваційної діяльності. З метою вирішення цього завдання пропонується прийняття Інноваційного кодексу України як єдиного кодифікованого закону для визначення всіх напрямів ведення, регламентування, контролю та регулювання науково-технічної

та інноваційної діяльності, інтелектуальної власності, інноваційного інвестування тощо. Необхідним є запровадження законодавчої ініціативи та забезпечення інноваційного розвитку в державі через систему формування державних довгострокових стратегій, оперативних національних програм, що визначають концептуальні положення інноваційного розвитку, національних доктрин тощо.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

У наукових фахових виданнях:

1. Москаленко О.М. Сутність інноваційної економіки та передумови її формування в епоху сучасного глобалізму / О.М. Москаленко // Економіка та підприємництво: Зб. наук. праць молодих учених та аспірантів. – К.: КНЕУ, 2007. – Вип.19. – С. 9 – 18 (0,45 друк. арк.).
2. Москаленко О.М. Теоретико-методологічні основи обґрунтування теорії інновацій / О.М. Москаленко // Формування ринкової економіки: Зб. наук. праць. – К.: КНЕУ, 2008. – Вип.20. – С.70 – 79 (0,47 друк. арк.).
3. Москаленко О.М. Інституційні основи формування і розвитку інноваційної економіки / О.М. Москаленко // Економіка: проблеми теорії та практики: Збірник наукових праць : В 6 т. – Т.ІІ. – Дніпропетровськ: ДНУ, 2008. – Випуск 237. – С.481 – 488 (0,4 друк. арк.).
4. Москаленко О.М. Основні соціально-економічні чинники становлення інноваційної економіки / О.М. Москаленко // Науковий вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту КНТЕУ. – Чернівці: Книги-XXI, 2008. – Вип.ІІ., Економічні науки. – С.191 – 199 (0,44 друк. арк.).
5. Москаленко О.М. Зарубіжний досвід оцінки інноваційної економіки розвинутих країн в аспекті соціально-економічних складових / О.М. Москаленко // Наука й економіка: Науково-теоретичний журнал Хмельницького економічного університету. – 2008. – № 3 (11). – С. 228 – 239 (0,6 друк. арк.).
6. Москаленко О.М. Інноваційний розвиток України як основний чинник забезпечення міжнародної конкурентоспроможності національної економіки / О.М. Москаленко // Вісник Криворізького економічного університету: Збірник наукових праць. – Кривий Ріг. – 2008. – №3(15). – С.44 – 50 (0,55 друк. арк.).
7. Москаленко О.М. Потреби, інтереси та проблеми інноваційного розвитку в посттрансформаційній економіці України / О.М. Москаленко // Економіка розвитку: Збірник наукових праць. – Харків: ХНЕУ. – 2009. – № 1(49). – С.20-23 (0,5 друк. арк.).

В інших виданнях:

8. Москаленко О.М. Особливості та проблеми переходу економіки України до інноваційної моделі розвитку / О.М. Москаленко // Наукові концепції і практика реалізації стратегій інноваційного розвитку України та її регіонів: матеріали ІХ Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів і молодих вчених / Донецький економіко-гуманітарний інститут, (м. Донецьк, 22 берез. 2007 р.) / Заг. ред. к.е.н, проф. Дубницького В.І. – Донецьк: ТОВ «ДЕГІ». – 2007. – Ч.2. – С.163 – 165 (0,12 друк. арк.).

9. Москаленко О.М. Інноваційний розвиток як спосіб адаптації економічної системи України до глобальної економіки / О.М. Москаленко // Глобальна економіка як сучасний етап співробітництва країн: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції студентів та аспірантів, (Чернівці, 26-27 квіт. 2007 р.) / Чернівецький торгово-економічний інститут. – Чернівці: ЧТЕІ КНТЕУ, 2007. – Ч.І. – С.152 – 155 (0,17 друк. арк.).

10. Москаленко О.М. Теоретичні засади формування інноваційної економіки в умовах глобалізації / О.М. Москаленко // Проблеми і перспективи функціонування інноваційної системи держави в умовах глобалізації: матеріали XIII Міжнародної науково-практичної конференції, (Луцьк, 27-28 верес. 2007 р.) / Відп. ред. М.І. Карлін. – Луцьк: РВВ «Вежа» Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2007. – С.62 – 64 (0,18 друк. арк.).

11. Москаленко О.М. Проблемы и перспективы инновационного развития экономики Украины в аспекте интеграции в Европейский союз / О.М. Москаленко // Україна – Чехія – ЄС: сучасний стан та перспективи: збірник матеріалів міжнародного науково-практичного семінару, (Прага, 10–16 жовт. 2007 р.) / Херсонський національний технічний університет (ХНТУ), Європейський інститут міжнародних відносин. – Херсон-Прага: ПП Вишемирський В.С., 2007. – Вип. 3.– С.139 – 143 (0,19 друк. арк.).

12. Москаленко О.М. Кластерно-інноваційні варіанти трансформації української економіки в умовах глобалізації / Б.М. Одягайло, П.П. Мазурок, О.М. Москаленко // Інвестиційні пріоритети епохи глобалізації: вплив на національну економіку та окремий бізнес: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, (Дніпропетровськ, 14 – 15 лют. 2008 р.); В 3т. – Дніпропетровськ: ПДАБА, 2008. – Том 1. – С. 81 – 84 (0,14 друк. арк., особисто здобувачу належить обґрунтування формування інноваційної економіки як форми адаптації до глобальної економіки; обсяг авторської частини 0,06 друк. арк.).

13. Москаленко О.М. Міжнародний досвід інституційного моделювання інноваційної економіки / О.М. Москаленко // Інноваційні процеси економічного і соціально-культурного розвитку: вітчизняний та зарубіжний досвід: матеріали Міжнародної конференції молодих учених і студентів, (Тернопіль, 27-28 берез. 2008 р.) / Тернопільський національний економічний

університет, Україно-нідерландський факультет економіки та менеджменту. – Тернопіль: ТНЕУ, 2008. – С. 71 – 72 (0,12 друк. арк.).

14. Москаленко О.М. Інноваційне моделювання соціально-економічного розвитку України / Б.М. Одягайло, О.М. Москаленко // Інститут вищої освіти та його вплив на регіональний розвиток України: соціокультурні, економічні та правові аспекти: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, (Ірпінь, 26-27 трав. 2008 р.) / Національний університет ДПС України. – Ірпінь: НУ ДПС України, 2008. – С.308 – 310 (0,12 друк. арк., особисто здобувачу належить аргументація положення економічної доцільності переходу до моделі інноваційного розвитку країни; обсяг авторської частини 0,06 друк. арк.).

15. Москаленко О.М. Вплив інституційних змін на розвиток інноваційної економіки України / О.М. Москаленко // Економічна політика України в умовах євроінтеграції: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, (Кривий Ріг, 18-19 верес. 2008 р.) / МОНУ, ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана», КНУ імені Т. Шевченка, КЕІ ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана». – Кривий Ріг: КЕІ ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана», 2008. – С.106 – 108 (0,08 друк. арк.).

16. Москаленко О.М. Роль інститутів влади у реалізації стратегічної потреби України щодо формування інноваційної економіки в посттрансформаційний період її розвитку / О.М. Москаленко // Функціонування євро регіонів в умовах трансформаційної економіки: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, (м. Чернівці, 7-8 трав. 2009 р.) / МОНУ, Чернівецька обласна рада, КНТЕУ, ЧТЕІ [та ін.]. – Чернівці, 2009. – С.55 – 57 (0,17 друк. арк.).

АНОТАЦІЯ

Москаленко О.М. Інституціональні чинники формування інноваційної економіки – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.01 – Економічна теорія та історія економічної думки. ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана», Київ, 2009.

Здійснено дослідження умов та інституціональних чинників формування інноваційної економіки з використанням методології шкіл економічної теорії інституціонально-еволюційного напрямку. Обґрунтовано використання цілісного підходу до аналізу інноваційної економіки як сукупності підсистем економіки та суспільства, а саме: факторної, інституціональної, відтворювальної, суб'єктної, науки та освіти, законодавчої, культурної. Розкрито основні напрями ефективної інноваційної політики розвинених країн та способи її впровадження в національні специфічні умови.

Доведено необхідність переходу України до інноваційного розвитку як форми функціонування економіки постіндустріального типу. Надано рекомендації щодо формування інноваційної економіки як економічної системи із зрілою інституціональною структурою та новим технологічним базисом. Визначено першорядні завдання інститутів влади на основі постановки стратегічних цілей та ідентифікації ефективних економічних та законодавчих інструментів формування інноваційної економіки України.

Ключові слова: інститут інноваційного розвитку, інноваційна економіка, інституціональна структура, інноваційна політика, економічна система, дисфункція інститутів, національні інноваційні пріоритети, монетарний діапазон інституту.

АННОТАЦИЯ

Москаленко А.Н. Институциональные факторы формирования инновационной экономики – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.01 – Экономическая теория и история экономической мысли. ГВУЗ «Киевский национальный экономический университет имени Вадима Гетьмана», Киев, 2009.

Осуществлено исследование условий и институциональных факторов формирования инновационной экономики, путем использования методологии школ экономической теории институционально-эволюционного направления. Обосновано использование целостного подхода к анализу инновационной экономики как совокупности подсистем экономики и общества, а именно факторной, институциональной, воспроизводственной, субъектной, науки и образования, законодательной, культурной. Раскрыты основные направления эффективной инновационной политики развитых стран и способы ее внедрения в национальные специфические условия.

Обоснована необходимость перехода Украины к инновационному развитию как форме функционирования экономики постиндустриального типа. Предоставлены рекомендации по формированию инновационной экономики как экономической системы со зрелой институциональной структурой и новым технологическим базисом. Определены первоочередные задачи институтов власти на основе постановки стратегических целей и идентификации эффективных экономических и законодательных инструментов формирования инновационной экономики Украины.

Ключевые слова: институт инновационного развития, инновационная экономика, институциональная структура, инновационная политика, экономическая система, дисфункция институтов, национальные инновационные пріоритеты, монетарный диапазон института.

ANNOTATION

O.M. Moskalenko. Institutional factors of forming of innovative economy. – Manuscript.

The dissertation on obtaining of scientific degree of candidate of economic sciences on speciality 08.00.01 – the Economic theory and history of economic thought. SHEE «Vadym Hetman Kyiv National Economic University», Kyiv, 2009.

The research of terms and institutional factors of forming of innovative economy is carried out with the use of methodology of economic theories of institutional-evolutional direction. The using of integral approach to the analysis of innovative economy as aggregate of subsystems of economy and society is substantiated, namely factor, institutional, reproductive, subject, science and education, legislative, cultural ones. The mechanism of functioning of basic socio-economic, institutional and cultural factors of forming of innovative economy is explored through the prism of institutes of innovative development, namely regulative, motivational and informative systems. The regulative system is represented by economic power and innovative economic policy. The motivational system is formed by social institutes, actually by civil society and mature social capital and middle class as by the institutes of civil society that formed principles and reasons to innovative activity and partner relations between the state and subjects (state-private partnership, social partnership, and social responsibility of business). The informative system provides functionality of institute of education and science, which supplies the market with innovative ideas and staff. It is marked, that all subsystems of economy and society are favorable in forming of human and intellectual capital, which is the basic institute of innovative economy and innovative society. Therefore one of basic tasks of the functional systems of economy and society is the refusal of stagnant investments in a human capital for providing of its effective reproduction and accumulation on a high-quality new basis. It will allow providing the monetary intellectual constituent of innovative development of the state.

Basic directions of effective innovative policy of the developed countries and directions of its development are selected in national specific terms. The using of international experience in constructing of innovative economy and in producing effective innovative policy is substantiated. It is proved, that an innovative economy becomes the model of global adaptation of national economies to the calls of economic globalization. Simultaneously with favorable internal and external terms and factors of social-economic, institutional and cultural-ideological character such factors as the degree of maturity of institutional structures, completion of processes of system transformation of society and strengthening of socialization of national economies, integration processes in social-economic, financial and cultural spheres influence innovative development of the economic systems of countries. An innovative policy, which is based on the experience of the developed countries, ought to be grounded on combination of the

system of motivations and stimuli, on supporting of intercommunication of science, education and business at mediation of the state through the partner relations.

The necessity of transition of Ukraine to innovative development as a form of functioning of economy of postindustrial type in a posttransition period is argued. Recommendations are given in relation to overcoming of dysfunction of institutes of innovative initiative, selection of national innovative priorities and forming of conception of the national innovative system through becoming the effective institutional structure of economy. Nevertheless the institutional structure of Ukraine contains macrodysfunction that is it does not provide effective work of socio-economic institutes. The process of creation of institutes of innovative initiative is not monetary provided, that can't structurally affect their functioning. As a result new institutes do not function. Ukraine must inculcate the model of effective institutional expansion at institutional modifications with the monetary providing with floating efficiency. Floating efficiency of institutes, for example science institute, is to be provided by the use of means of the special reserves or international credit resources in times of the forced narrowing of monetary range. The use of mechanism of the systems of reserve funds or anti-crisis crediting of institutes in part of cost volume is to be equivalent to the limit of uninflationary increase of money supply. While forming the innovative economy an expansion monetary policy is to be used, that is able to provide financing of institutes of innovative initiative within the limits of normative monetary range. Under a «normative monetary range» the author understands the normal middle volume of the monetary providing of institute in the given society that generates the functional return of institute and doesn't admit its dysfunction, and creates stimuli and reasons to innovative activity.

The idea of dualistic economy is fixed in the basis of research for argumentation of stage-by-stage transition to the model of innovative development, namely forming of innovative sector of national economy and forming of innovative economy of the country through integration of innovative sectors, with acquisition of a new integrative quality of the national innovative system. Thus, a separate innovative sector, that is system-forming, will favor in forming of innovative economy at national level through diffusion of the produced principles and experience of innovative activity in other spheres of national production, scientific and educational spheres and others like those.

Suggestions are given in relation to the main tasks of institutes of power on the basis of raising of strategic aims and selection of effective economic and legislative instruments of forming of innovative economy of Ukraine as aggregate of institutional forms of development, namely regulatory, motivational and informative systems. In legal institutional direction in Ukraine it is necessary to create a legislative base which can provide the legal field of functioning of institutes of innovative development, forming of mature institutional environment, intercommunication of regulatory and subject subsystems of economy, efficiency of motivational and informative functional systems. The legislation is to regulate the

constitutional function of economic power in relation to providing of the competitiveness of Ukrainian economy in the difficult terms of global innovative call.

Keywords: institute of innovative development, innovative economy, institutional structure, innovative policy, economic system, dysfunction of institutes, national innovative priorities, monetary range of institute.